

22.10.2002

Dnr
2234-02-5651

1 (5)

ExpIN 2007-03-19
Remiss SOU 2006:94
Bilaga 1

Försvarsdepartementet
Näringsdepartementet
F.k. till
Sjöfartsverket
Krisberedskapsmyndigheten
Räddningsverket
SMHI
Boverket
Stockholms stad/Gatu- och fastighetsnämnden

Behov av utökad kapacitet för avtappning från Mälaren

Översvämningsrisker i Mälaren.

SMHI utför på uppdrag av Räddningsverket, som i sin tur fått uppdraget av regeringen, en översiktlig kartering av översvämningskänsliga områden. Karteringen är genomförd för Mälaren (SRV Rapport 22, 2001-10-23) liksom för de större vattendrag (inklusive Hjälmarén) som förser Mälaren med vatten. I siffror räknar man med en maximal höjning av Mälarens vattennivå med ca en meter över den högsta nivå ("översvämningsnivån"), som inte bör överskridas enligt den gällande vattendomen.

Svenska kraftnät har i en rapport (Nr 1:2001, BE90) rekommenderat att en översyn sker av metodiken, eftersom den beräkningsmodell som har använts vid riskarteringen har visat sig ge för låga värden för stora sjöar. Sålunda steg Vänerns nivå vid översvämningen hösten/vintern 2000/01 över det dimensionerande (beräknat högsta) värdet enligt nuvarande riktlinjer. Nya riktlinjer håller på att utarbetas och beräknas vara klara under år 2003.

Om det nederbördsområde som orsakade Vänerns översvämning enligt ovan även hade berört hela Mälaronrådet, hade följden blivit omfattande översvämningar av Mälaren och dess tillflöden. Nu stannade översvämningen i Mälaren turligt nog på en avsevärt lägre nivå än i Väneren. Den översteg dock med ett antal centimeter vattendomens högsta "tillåtna" nivå.

En svår översvämning av Mälaren får allvarliga och kostsamma konsekvenser för samhället och den enskilde. Vägar, järnvägar, tunnelbanor, sjöfart, dricksvatten, avlopp, jordbruk, bostäder m.m. drabbas och risker finns också att el och tele slås ut. Att göra tillfälliga invallningar och pumpa bort vatten samt alla återställningsarbeten efter översvämningarna kommer att bli mycket kostsamma.

22.10.2002

Dnr
2234-02-5651

Dessutom saknas i Södertälje ett dammskydd för den händelse att samtliga fyra slussportar av någon anledning skulle hamna i helt öppet läge, vilket skulle medföra totalstopp i sjötrafiken och omfattande erosionsskador i kanalen.

Situationen kompliceras av att Mälaren i över ett halvsekel varit förskonad från översvämningar. Mälaren har till exempel under nuvarande reglering (sedan 1968) och fram till översvämningen år 2000 hållit sig inom vattendomens ramar. 1924 förekom det emellertid en stor översvämning som nådde upp i de centrala delarna av Stockholm. Motsvarande översvämning skulle i dag ge stora konsekvenser för samhället, inte bara för Stockholm och infrastrukturen där utan även för övriga delar av Mälardalen.

Det är i viss mån förklarligt, att man i samhällsplaneringen delvis har byggt fast sig utifrån de förutsättningar som man tror gäller för ett område, då förhållandena varit stabila över en längre tid. Att nu ändra på befintliga förhållanden utifrån ”verkligheten” som de nya riskkarteringarna visar skulle vara orealistiskt och utomordentligt kostsamt. Att vid nyplanering få en anpassning till de nya riskerna kommer att bli svårt nog.

En möjlighet vore att bygga skyddsmurar vid stränder och bebyggelse etc., vilket emellertid skulle bli mycket kostsamt samtidigt som landskapsbilden lätt skulle förfulas. Klart mest kostnadseffektivt vore det därför att kunna öka på kapaciteten för avtappning från Mälaren till havet för att därigenom minska riskerna för översvämningar.

Olika möjligheter att öka utsläppskapaciteten.

Mälardalens översvämningssgrupp – ett samverkansorgan med deltagare från en mängd berörda intressenter på lokal, regional och central nivå – har bl.a. till uppgift att lämna förslag till hur riskerna för en översvämning skall kunna begränsas. Inom gruppen pågår f.n. en översyn av avtappningen från Mälaren till havet. I arbetet ingår företrädare för SMHI, Sjöfartsverket, Stockholms stad (Stockholms Hamn och Stockholms Gatu- och fastighetskontor) och Länsstyrelsen i Stockholms län (sammankallande)

På arbetsgruppens agenda står önskemålet om en förbättrad prognostjänst kombinerad med en aktivare kontrollantverksamhet från SMHI:s sida som underlag och stöd för vattenreglerarnas bedömningar. Dessa önskemål är på väg att kunna tillgodoses. Förhoppningar finns också om att kunna åstadkomma vissa begränsade justeringar av den gällande vattendomen. Alla ändringar enligt ovan skulle ge viktiga men dock relativt marginella förbättringar av utsläppskapaciteten.

Vid en omedelbar risk för en svår översvämning finns möjligheter enligt Räddningstjänstlagen och Miljöbalken att frångå vattendomens normala regler för när och hur utsläpp från Mälaren till havet skall genomföras. Dessa möjligheter

22.10.2002

Dnr
2234-02-5651

skulle i teorin kunna öka utsläppen genom Hammarbyslussen i Stockholm och Södertäljeslussen. Möjligheterna kan dock inte utnyttjas i praktiken utan kostsamma erosionskyddande åtgärder.

Avtappningen genom Hammarbyslussen i Stockholm och Södertäljeslussen får således endast ske i begränsad omfattning – 70 kbm/sek – enligt vattendomen med hänsyn till de skador som annars kan uppstå vid slussarna och framförallt nedströms slussarna men även uppströms. Det innebär att slussarna för närvarande kan öppnas för utsläpp med endast ca en meter. En total öppning skulle medföra mycket omfattande erosions-skador med bl.a. risk för broras, vilket innebär att ”ventilerna” i de ovan nämnda författningarna inte kan utnyttjas.

Det finns emellertid enligt arbetsgruppen möjligheter att via om- och tillbyggnader utöka avtappningskapaciteten. Dessa möjligheter presenteras nedan.

En ny sluss och förstärkt kanal i Södertälje.

Inom Sjöfartsverket finns planer på att förbättra för Mälarsjöfarten genom att bygga en ny och större sluss och samtidigt förstärka kanalen i Södertälje. Ovan nämnda arbetsgrupp har genom SMHI översiktligt låtit utreda vad en sådan utbyggnad samtidigt skulle betyda för avtappningen från Mälaren och risken för översvämningar.

Utredningen gav följande resultat. Utsläppskapaciteten vid slussen skulle öka från 70 kbm/sek till ca 400 kbm/sek, vilket innebär att den totala kapaciteten för utsläpp från Mälaren till Saltsjön ökar från 710 kbm/sek till 1040 kbm/sek. Det medför en sänkning av den beräknade högsta vattennivån för Mälaren med drygt en halv meter.

Sänkningen kan synas liten men har ändå en mycket stor betydelse vid en översvämningssituation samt vid planeringen av samhället med den riskhänsyn som då måste tas. För den lägre nivån i riskkarteringen, vid det s.k. 100-årsflödet, skulle för övrigt ingen översvämning alls behöva inträffa.

Samtidigt som ombyggnaden av slussen och kanalen planeras bör det undersökas, om inte ytterligare möjligheter för utsläpp kan tillskapas i Södertälje. För närvarande finns inga tänkbara konkreta alternativ framtagna, varför eventuella förbättringar av utsläppskapaciteten inte kan beräknas.

Ombyggnad av Söderströmsområdet i Stockholm.

Utsläppsfrågan bör också beaktas vid en framtida ombyggnad av Söderströmsområdet i Stockholm. För närvarande är den maximala totala utsläppskapaciteten i området 260 kbm/sek. I programförutsättningen för upprättande av ritningsförslag för ombyggnaden överväger Stockholms stad att utöver nuvarande kapacitet även föra in behov av ytterligare ca 200 kbm/sek.

22.10.2002

Dnr
2234-02-5651

En förbättring av utsläppen från Mälaren till havet vore som tidigare framgått av stort värde för hela samhället inom hela Mälaronrådet. Det vore därför synnerligen rimligt om Stockholms stad finge statligt ekonomiskt stöd för en sådan utbyggnad.

Ombyggnad av Hammarbyslussen.

Som tidigare nämnts kan Hammarbyslussen av erosionsskäl endast i begränsad omfattning användas för utsläpp. En ombyggnad inklusive förstärkning av stränderna (spontning) såväl uppströms som nedströms slussen är en förutsättning för en utsläppsökning, som kulle kunna innebära att kapaciteten ökar från 70 kbm/sek till ca 200 kbm/sek.

Dessa bedömningar är inte resultatet av en ingående utredning, vilken emellertid måste genomföras innan ställning kan tas till en ombyggnad. Stockholms stad avser därför att göra en förstudie och sedan ta ställning till om en fördjupad utredning med eventuellt åtföljande ombyggnad är möjlig. Liksom för Söderströmsområdet bör det påpekas, att staden själv inte bör bära alla kostnader för den ombyggnad som det kan bli tal om. Statsbidrag bör således lämnas.

Sammanställning av föreslagna åtgärder och behov

	<u>Kbm/sek</u>
Nuvarande tappningskapacitet	710
Utökning i Södertälje	330
Utökning i Söderströmsområdet	200
Utökning i Hammarbyslussen	130

Total tappningskapacitet 1370

Behov av tappningskapacitet 1500

(för att klara ett dimensionerande flöde enligt flödeskommitténs riktlinjer d.v.s. beräknat högsta flöde)

Anm.: Denna beräkning bygger på att full tappning sätts in vid en något lägre nivå än vad nuvarande vattendom anger.

Önskemål från Mälardalslänen om insatser för utökad kapacitet för avtappning från Mälaren till havet.

Om ovannämnda tre förslag till om- och tillbyggnader förverkligades, skulle risken för översvämningar av Mälaren kraftigt minska. Den nuvarande beräknade högsta översvämningen på ca en meter skulle då stanna vid någon eller några decimeter. En sådan lösning på översvämningsproblemet skulle ur alla aspekter ge enbart kostnadseffektiva fördelar jämfört med andra tänkbara alternativ.

22.10.2002

Dnr
2234-02-5651

Landshövdingarna i Mälardalslänerna får därför framföra följande önskemål.

Slussen i Södertälje byggs om och kanalen förstärks för ökad vattenströmning.

Detta bör göras på ett sådant sätt

- att det i en översvämningssituation blir möjligt att genomföra en total öppning av slussen för att åstadkomma en maximal genomströmning
- att tillräckligt dammskydd skapas
- att det samtidigt tillskapas ytterligare utsläppsmöjligheter om så befinns möjligt

För investeringarna bör statsbidrag utgå.

Vidare bör statsbidrag utgå till Stockholms stad för

i ordningställande av ytterligare avtappningsanordningar i samband med ombyggnad av Söderströmsområdet samt för

ombyggnad av och förstärkningar vid Hammarbyslussen.

För landshövdingarna i Uppsala, Södermanlands, Örebro och Västmanlands län.

MH

Mats Hellström
Landshövding i Stockholms län

Kopia till

Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Örebro och Västmanlands län
Inom lst: Mats Hellström, Bo Hansson, Lars Nyberg, Rutger Öijerholm, Hans Linder, Carl-Gustaf Hagander, R
Medlemmarna i arbetsgruppen för bättre utsläpp från Mälaren